

NOTITIE

Graaf Reinald Alliantie
dhr. M. Klaver
Waaldijk 91
4214 LC Vuren

DATUM: januari 2022
ONS KENMERK: 21-0422/21.10752/DimEm
AUTEUR: D. Emond & L. Anema
PROJECTLEIDER: D. Emond
STATUS: definitief
CONTROLE: E.J.F. de Boer

Notitie beschermde soorten BUKO-terrein, Vuren

De dijk tussen Gorinchem en Waardenburg (GoWa) wordt versterkt. Ten behoeve van de dijkversterking is de procedure van het Projectplan Waterwet met daarbij een milieueffectrapportage doorlopen en zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd. Daarbij is - in meerdere stappen - onderzoek uitgevoerd naar de negatieve en positieve effecten van de dijkversterking op natuur- en landschapswaarden. Deze zijn verwerkt in een Soortmanagementplan (SMP; zie literatuurlijst), op basis waarvan een gebiedsgerichte ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is verleend (zaaknummer 2020-003173).

Voor de dijkversterking wordt het bestaande BUKO-terrein te Vuren ontmanteld, om ruimte te maken voor een buitenwaartse dijkversterking. In het kader van het SMP is het BUKO-terrein alleen vanaf de dijk geïnventariseerd op beschermde natuurwaarden, en niet op het terrein zelf. Reden hiervoor is dat het terrein destijds nog niet toegankelijk was, maar wel onderdeel van de scope van het SMP. In mei 2020 heeft een oriënterend veldbezoek (quick scan) plaatsgevonden. Hieruit is geconcludeerd dat verblijfplaatsen van vleermuizen niet op voorhand uitgesloten konden worden. Voorliggende notitie beschrijft de bevindingen van de quick scan in mei 2020 en het daaropvolgende onderzoek ten behoeve van vleermuizen (2020-2021) in het kader van de Wet natuurbescherming (Wnb).

Deze notitie met daarin de resultaten van het BUKO-terrein is onderdeel van natuuronderzoek van het gehele Heuff-terrein (Figuur 1), dat is uitgevoerd tussen de periode september 2020 en augustus 2021 (Emond *et al.*, 2021).

Conclusie

Met de beoogde werkzaamheden wordt één (zomer- en) paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aangetast. Hiervoor dienen maatregelen getroffen te worden waarmee

voorkomen wordt dat dieren worden gedood *en* maatregelen om het aanbod aan verblijfplaatsen in de toekomst te garanderen. Maatregelen om het aanbod aan verblijfplaatsen tijdens de werkzaamheden te garanderen zijn reeds uitgevoerd als onderdeel van het Soortmanagementplan van de dijkversterking en in dat kader verleende ontheffing van de Wnb. Een aanvulling op deze ontheffing voor de exacte ingreep op het BUKO-terrein wordt niet nodig geacht.

Daarnaast broeden vogels mogelijk binnen het plangebied. Verstoring of vernietiging van nesten van broedende vogels is niet toegestaan en moet worden voorkomen. Dit is mogelijk door de werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. Verblijfplaatsen van vogels met een jaarrond beschermde nestplaats zijn niet aangetroffen.

Toelichting

Plangebied en ingreep

Het BUKO-gebouw is opgetrokken uit bakstenen muren met dakplaten. Het gaat om vier loodsen en een kantoorgebouw (Figuur 2 en 3).

Figuur 1. Ligging van het onderzoeksgebied BUKO-terrein (oranje vlak), als onderdeel van het Heuff-terrein (rood omlijnd) en de dijkversterking (zwarte arcering) (Esri Nederland, Community Map Contributors | Esri Nederland, beeldmateriaal.nl | Esri Nederland, Kadaster | Esri Nederland, AHN)

De voorzijden van het gebouw lijkt een spouwmuur te bevatten. Daarnaast zijn in de loop der tijd verzakkingen, scheuren en spleten ontstaan bij bijvoorbeeld dilatatievoegen

waardoor achterliggende ruimtes mogelijk bereikbaar zijn voor vleermuizen. Het omliggende terrein is geheel verhard en in gebruik voor de opslag van materiaal. Het resterende deel bestaat uit parkeerplaats met een open loods, voor overdekte opslag. Naast enkele groenvakken bij het kantoorgebouw staan her en der op en langs het terrein bomen van beperkte omvang en ouderdom.

Figuur 2 Voorzijde van het BUKO-gebouw, bestaande uit het kantoorgebouw (voorgond) en loodsen (achtergrond).

Informatie over de voorgenomen ingreep is aangeleverd door de Graaf Reinald Alliantie. Uitgangspunt hierbij is dat de gebouwen, verharding en groen binnen het hekwerk op termijn wordt verwijderen. Dit maakt plaats voor een buitenwaarste dijkversterking, geul en binnendijkse boomgaard (Figuur 4). Tot die tijd wordt het terrein gebruikt als werk- en opslaglocatie voor de dijkversterking.

Figuur 3 Westzijde (links) en binnenzijde van de loods(en) (rechts).

Figuur 4. Voorlopig ontwerp Heuff-terrein met ruimte voor ontwikkeling van diverse natuurdoeltypen, een binnendijkse boomgaard, een geul en woningbouw. Bron: Veenenbosch en Bosch, 2020. **Rood omlijnd** de begrenzing van het BUKO-terrein.

Wettelijk kader

Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de soortenbescherming zoals opgenomen in de Wnb. Bij toepassing van de Wnb worden drie beschermingsregimes onderscheiden: *Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn*, *Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn* en *Beschermingsregime andere soorten*. Voor een aantal landelijk algemeen voorkomende soorten amfibieën en grondgebonden zoogdieren van het *Beschermingsregime andere soorten* heeft de provincie Gelderland een vrijstelling van verbodsbepalingen verleend voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor andere beschermde soorten geldt geen vrijstelling en kan een ontheffing nodig zijn als de werkzaamheden leiden tot overtreding van verbodsbepalingen van de Wnb.

Methodiek

Voorliggende toetsing in het kader van de Wnb is opgesteld op basis van een eenmalig veldbezoek (quick scan), aanvullend vleermuisonderzoek, de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen. Daarnaast is gebruik gemaakt van gebiedskennis die is opgedaan tijdens het natuuronderzoek ten behoeve van de dijkversterking, dat Bureau Waardenburg vanaf 2016 verzorgt. Specifiek ten aanzien van verblijfplaatsen voor vleermuizen heeft aanvullend onderzoek plaatsgevonden, zie onder. Effecten zijn bepaald en beoordeeld op basis van de functie van het plangebied van beschermde soorten en de voorgenomen ingreep.

Quick scan

Het plangebied is in mei 2020 bezocht. Tijdens dit terreinbezoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc). Hierbij is gebruik gemaakt van een verrekijker om spleten nauwkeurig te kunnen inspecteren op bijvoorbeeld nestplaatsen van vogels waarvan deze jaarrond is beschermd¹. Op basis van terreinkenmerken, gebiedskennis en *expert judgement* is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten.

Vleermuizen

De onderzoeksmethodiek is gebaseerd op de richtlijnen van Vleermuisprotocol (versie 2020). Naar de aanwezigheid van verblijfplaatsen (kraam-, zomer- en paar-) van gebouwbewonende vleermuizen hebben verspreid over de periode september 2020 en juli 2021 5 bezoeken plaatsgevonden:

- Twee avondbezoeken in het najaar van 2020, met een tussenliggende periode van minimaal 20 dagen.
- Twee avondbezoeken en ochtendbezoek in de kraamperiode (mei – juli) van 2021, met een tussenliggende periode van minimaal 30 dagen tussen het eerste en laatste veldbezoek.

¹ Op grond van door het voormalige ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief, zwarte wouw.

- Zie tabel 1 voor bezoekdata, -tijden en weersomstandigheden.

De onderzoeksronden zijn – gelijktijdig met het onderzoek rond de steenfabriek op het Heuff-terrein (Emond *et al*, 2021) - uitgevoerd door twee onderzoekers van Bureau Waardenburg. Er is bij het onderzoek gebruik gemaakt van een batdetector van het type Pettersson D240x, voorzien van opname apparatuur (Edirol R04). De opnames zijn geanalyseerd met Batexplorer.

Bij de veldbezoeken is gelet op verblijfplaatsindicerend gedrag zoals in- en uitvliegende dieren, baltsroep- en baltsvluchten en het zogenaamde zwermen bij een verblijfplaats rond het hoofdgebouw en de loodsen. Er is gelet op sociale geluiden rond uitvliegtijd. Vlak voor het uitvliegen van de vleermuizen uit een verblijfplaats kunnen sociale geluiden worden gehoord. Deze geluiden kunnen dan de verblijfplaats ‘verraden’. Tijdens de voorjaarsbezoeken in 2021 is tevens het omliggende gebied geïnventariseerd op foeragerende vleermuizen.

Tabel 1. Veldbezoeken vleermuizen BUKO-terrein, Vuren: data en weersomstandigheden.

Datum	Tijd	Zon op / onder	Omstandigheden
09-09-20	21:00–23:15	20.07	16°C, 2 Bft bewolkt, droog tot miezer (einde)
29-09-20	20.45–23.05	19.21	17°C, 2 Bft bewolkt, droog
20-05-21	20:35-23:45	21:35	13°C, 3 Bft zuid, droog
24-06-21	03:05-05:30	05:21	13°C, 2 Bft noord, droog
09-07-21	21:00-00:30	21:59	14 °C, 1 Bft west, droog

Overige soortgroepen

Naar andere soortgroepen heeft geen gericht aanvullend onderzoek plaatsgevonden. Open water ontbreekt en het aanwezige groen is door beperkte omvang (enkele m²), structuur (veelal homogeen) en soorten (aangeplant, exoot) van geen betekenis voor andere soorten dan een incidenteel aanwezige huisspitsmuis of passerende egel. Uit de quick scan is gebleken dat het plangebied ongeschikt is voor andere beschermde soorten, anders dan broedende vogels. Vogels met een jaarrond beschermde nestplaats konden worden uitgesloten op basis van het ontbreken van waarnemingen uit bronnen (NDFF, meerjarige inventarisatie dijkversterking) en tijdens het veldbezoek zelf (middenin broedseizoen 2020).

Resultaten vleermuisonderzoek

Tijdens het *najaarsonderzoek* zijn gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis (tweemaal), laatvlieger (eenmaal) en rosse vleermuis (driemaal, waarvan twee overvliegend) waargenomen (Figuur 5). Van de gewone dwergvleermuis is één baltsterritorium vastgesteld aan de voorzijde van het gebouw. Dit wijst op de aanwezigheid

van een (zomer- en) paarverblijfplaats. De exacte locatie van deze verblijfplaats is niet gevonden. Binnen een straal van 50 meter ronde de waarnemingen ontbreken andere gebouwen en geschikte bomen die als verblijfplaats kunnen functioneren.

De baltswaarnemingen aan de westzijde van het gebouw behoren vermoedelijk tot hetzelfde territorium. Een tweede territorium (en dus verblijfplaats) wordt hier uitgesloten op basis van het ontbreken van twee gelijktijdig baltende dieren (op de grens van hun territorium). De baltswaarnemingen in de zuidoosthoek van het gebouw heeft vermoedelijk betrekking op een baltsterritorium bij de steenfabriek, ten zuiden van het BUKO-gebouw.

De waarnemingen van de overige soorten hebben geen betrekking op een verblijfplaats: het betrof foeragerende of (hoog) overvliegende dieren, waarvan laatstgenoemde geen directe binding hebben met het plangebied.

Figuur 5. Waarnemingen najaarsonderzoek 2020 vleermuizen BUKO-terrein, Vuren.

Tijdens het voorjaarsonderzoek zijn dezelfde soorten waargenomen, waarvan alleen gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis binnen de begrenzing van het plangebied (Figuur 6). Circa de helft van de waarnemingen betrof daarnaast overvliegende dieren, die geen binding met de gebouwen in het plangebied vertoonden. Overige waarnemingen waren van foeragerende dieren. Waarnemingen van laatvlieger (twee) en rosse vleermuis (één) hadden betrekking op foeragerende dieren in de omgeving. Indicaties voor verblijfplaatsen zijn niet aangetroffen tijdens het voorjaarsonderzoek.

Uit het natuuronderzoek in het kader van de dijkversterking is een vliegroute van gewone dwergvleermuis bekend ter hoogte van de Poldersekade (noordwesthoek Heuff-terrein).

De dieren vliegen hier vanuit de bebouwde kom van Vuren naar de uiterwaarden. In of rond het BUKO-terrein is destijds en ook in 2020-2021 geen vliegroute aangetroffen.

Figuur 6. Waarnemingen voorjaarsonderzoek 2021 vleermuizen BUKO-terrein, Vuren.

Samengevat

Binnen de te slopen gebouwen gaat het samengevat om één paarverblijf van een mannetje gewone dwergvleermuis. Mannetjes dwergvleermuizen bezetten in de paarperiode (globaal 15 augustus tot en met 15 oktober) vaste territoria, waar vanuit ze de vrouwtjes naar zich toe lokken. In dit territorium gebruikt hij één of meerdere verblijfplaatsen. Algemeen wordt aangenomen dat paarlocaties vaste plekken zijn die jaarlijks opnieuw benut worden, omdat ze vaak jaarrond door mannetjes worden bezet. Eén paarverblijfplaats heeft een voortplantingsfunctie voor 1 -10 dwergvleermuizen. De paarverblijfplaats kan bij milde temperaturen door het mannetje en enkele vrouwtjes tevens worden benut als winterverblijfplaats (BIJ 12, 2017). Het plangebied heeft geen betekenis als (onderdeel van een essentiële) vliegroute of foerageergebied.

Effecten van de ingreep

Vleermuizen

Binnen de te slopen gebouwen is één (zomer- en) paarverblijf van gewone dwergvleermuis aangetroffen die door de werkzaamheden mogelijk wordt aangetast. Met slopen van de gebouwen wordt de verblijfplaats aangetast en mogelijk dieren gedood die zich hierin bevinden. Omdat een paarverblijf ook vaak als zomerverblijf gebruikt wordt (en onderzoek hiernaar nooit volledig kan zijn) er volledigheidshalve vanuit gegaan dat het in hier om een zomer- en paarverblijf gaat.

Vogels

De gebouwen herbergen geen nestplaatsen die jaarrond zijn beschermd. Er worden geen verbodsbepalingen overtreden ten aanzien van vogels met een jaarrond beschermde nestplaats. Wel dient rekening gehouden te worden met broedende vogels waarvan de nestplaats niet jaarrond is beschermd.

Overige soortgroepen

Negatieve effecten op andere beschermde soorten als gevolg van de voorgenomen ingreep zijn uitgesloten. Voor andere beschermde soorten heeft het plangebied namelijk geen betekenis.

Beoordeling Wet natuurbescherming

- Het vernietigen of aantasten van een zomer- en paarverblijfplaats van vleermuizen is een overtreding van de Wnb artikel 3.5 lid 1 (doden) en 4 (beschadigen / vernielen). Het doden van vleermuizen (Wnb art. 3.5 lid 1) kan en dient voorkomen te worden door voorzorgsmaatregelen te treffen. Voor overtreding van artikel 3.5 lid 4 (beschadigen/vernielen van een verblijfplaats) beschikt de Graaf Reinald Alliantie over een ontheffing (zaaknummer 2020-003173).
- Voor het vernietigen van nesten die in gebruik zijn en het verstoren van in gebruik zijnde nesten van vogels zodanig dat broedsels mislukken is geen ontheffing mogelijk. Maatregelen moeten getroffen worden om dit te voorkomen (zie onder).

Maatregelen

Vleermuizen

In het kader van de zorgplicht moeten maatregelen worden genomen om negatieve effecten van de sloopwerkzaamheden op de gewone dwergvleermuis zo veel mogelijk te voorkomen en beperken. In dit geval betekent dat:

- Het doden van dieren voorkomen.
- Het waarborgen van de functionaliteit van verblijfplaatsen tijdens en na de sloopwerkzaamheden (geborgd via het SMP, zie onder).

Doden voorkomen

De voorzijde van het gebouw wordt gebruikt in de periode april – september, en mogelijk ook in (een milde) winter. Door de gebouwen in oktober te slopen zijn eventueel achtergebleven dieren nog voldoende actief om zelf naar een andere plek te verhuizen. Dit wordt gedaan door de gebouwen in medio augustus ongeschikt te maken als verblijfplaats. Hierbij worden grote gaten gemaakt in de muren waardoor tocht ontstaat en – met beleid – op een aantal plekken plaatmateriaal verwijderd. Het ongeschikt maken en start van de daadwerkelijke sloopwerkzaamheden worden onder ecologische begeleiding uitgevoerd.

Functionaliteit verblijfplaatsen waarborgen

De functionaliteit van verblijfplaatsen tijdens het slopen moet en kan gewaarborgd worden door voorafgaand voldoende alternatieve verblijfplaatsen in de vorm van vleermuiskasten

in de directe omgeving te realiseren conform het Kennisdocument gewone dwergvleermuis (BIJ12, 2017). Het SMP voorziet in het realiseren van alternatieve verblijfplaatsen. Hiervoor zijn in de winter van 2020 – 2021 alternatieve verblijfplaatsen geplaatst in de directe omgeving, ter hoogte van Waaldijk nr. 70-72. De gewenningsperiode van minimaal 3 maanden (zomerverblijf) respectievelijk 6 maanden (paarverblijf) is inmiddels verstreken. Dit betekent dat alternatieve verblijfplaatsen ruim voor de start van de sloopwerkzaamheden op het BUKO-terrein functioneel zijn.

Aanvullend – en in de geest van de SMP-gedachte – is een ‘plus’ gerealiseerd door in het vroege voorjaar van 2021 een kraamverblijf op palen te plaatsen ten zuiden van het BUKO-gebouw. Binnen de gehele dijkversterking Gorinchem – Waardenburg worden geen kraamverblijven aangetast. De locatie van het kraamverblijf op palen is zo gekozen dat deze in de nabijheid van het huidige BUKO-gebouw staat, maar buiten de verstoringszone van de sloop- en uiteindelijke inrichtingswerkzaamheden van Figuur 4. Tijdens het voorjaarsonderzoek in 2021 was deze reeds in gebruik genomen als zomerverblijf door de gewone dwergvleermuis (zie waarneming van ‘vleermuis in kast’ ten zuiden van het plangebied, Figuur 6). Naast zomer- en kraamverblijf is deze robuuste kasttype ook geschikt als paarverblijfplaats.

Met het aanbrengen van inbouwkasten in de toekomstige dijkwoningen is de functionaliteit van verblijfplaatsen op de lange termijn gewaarborgd. Ervan uit gaande dat bovenstaande maatregelen getroffen worden, zijn negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis uitgesloten. Alternatieve tijdelijke en permanente verblijfplaatsen zijn bewezen effectief. Het aanbod beschikbare verblijfplaatsen blijft op peil. Hiermee zijn negatieve effecten op populatieniveau (lokaal, regionaal en landelijk) en de staat van instandhouding dus ook uitgesloten.

Broedvogels

Het verstoren en vernietigen van vogelnesten die in gebruik zijn moet voorkomen worden om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen. Dit kan door het rooien van beplanting en sloopwerkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. Voor het broedseizoen wordt in het kader van de Wnb geen standaard periode gehanteerd. De lengte en de aanvang van het broedseizoen verschilt per soort. Globaal moet voor het broedseizoen rekening gehouden worden met de periode half maart tot half augustus.

Ontheffingsaanvraag

De Graaf Reinald Alliantie beschikt over een ontheffing voor de realisatie van de dijkversterking met zaaknummer 2020-003173. De ontheffing is onder meer verleend voor overtreding van verbodsartikel 3.5 lid 2 en 4 van de Wnb voor gewone dwergvleermuis. Aanpassing of aanvulling van deze ontheffing is niet nodig, mits wordt voldaan aan de in deze notitie voorgeschreven maatregelen.

Literatuur

- BIJ12, juli 2017. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*, versie 1.0.
- Cardinaals, J.T.B. & D. Emond, 2020. Soortenmanagementplan dijkversterking Gorinchem - Waardenburg. Deel 2: versterking van natuur en landschap langs de Waal. Bureau Waardenburg Rapportnr. 19-279b. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Emond, D., L.S.A. Anema & L. Verhoek, 2020. Soortmanagementplan dijkversterking Gorinchem – Waardenburg. Deel 1: Bureaustudie en veldonderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming. Rapportnr. 19-279a. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Emond, D., L. Anema & L. Verhoek, 2021. Flora- en fauna inventarisatie en toetsing Heuff-terrein, Vuren. Onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming. Bureau Waardenburg Rapportnr. 21-249. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- NGB 2021. Vleermuisprotocol 2021. Gegevensautoriteit natuur, Zoogdiervereniging en NGB.
- Provincie Gelderland, 2020. Ontwerpbesluit Wet natuurbescherming – soortbescherming. Noordelijk dijktraject Gorinchem – Waardenburg. Zaaknummer 2020-003173.

Voor vragen over deze notitie kunt u contact opnemen met D. Emond.

Akkoord voor uitgave: Bureau Waardenburg
ir. E.J.F. de Boer

Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Graaf Reinald Alliantie

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Lid van de branchevereniging Netwerk Groene Bureaus. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is gecertificeerd door EIK Certificering overeenkomstig ISO 9001:2015. Bureau Waardenburg bv hanteert als algemene voorwaarden de DNR 2011, tenzij schriftelijk anders wordt overeengekomen.

Bureau Waardenburg
Ecologie & Landschap

Bureau Waardenburg, Varkensmarkt 9 4101 CK Culemborg, 0345 51 27 10, info@buwa.nl, www.buwa.nl